

C.L. C 7/12

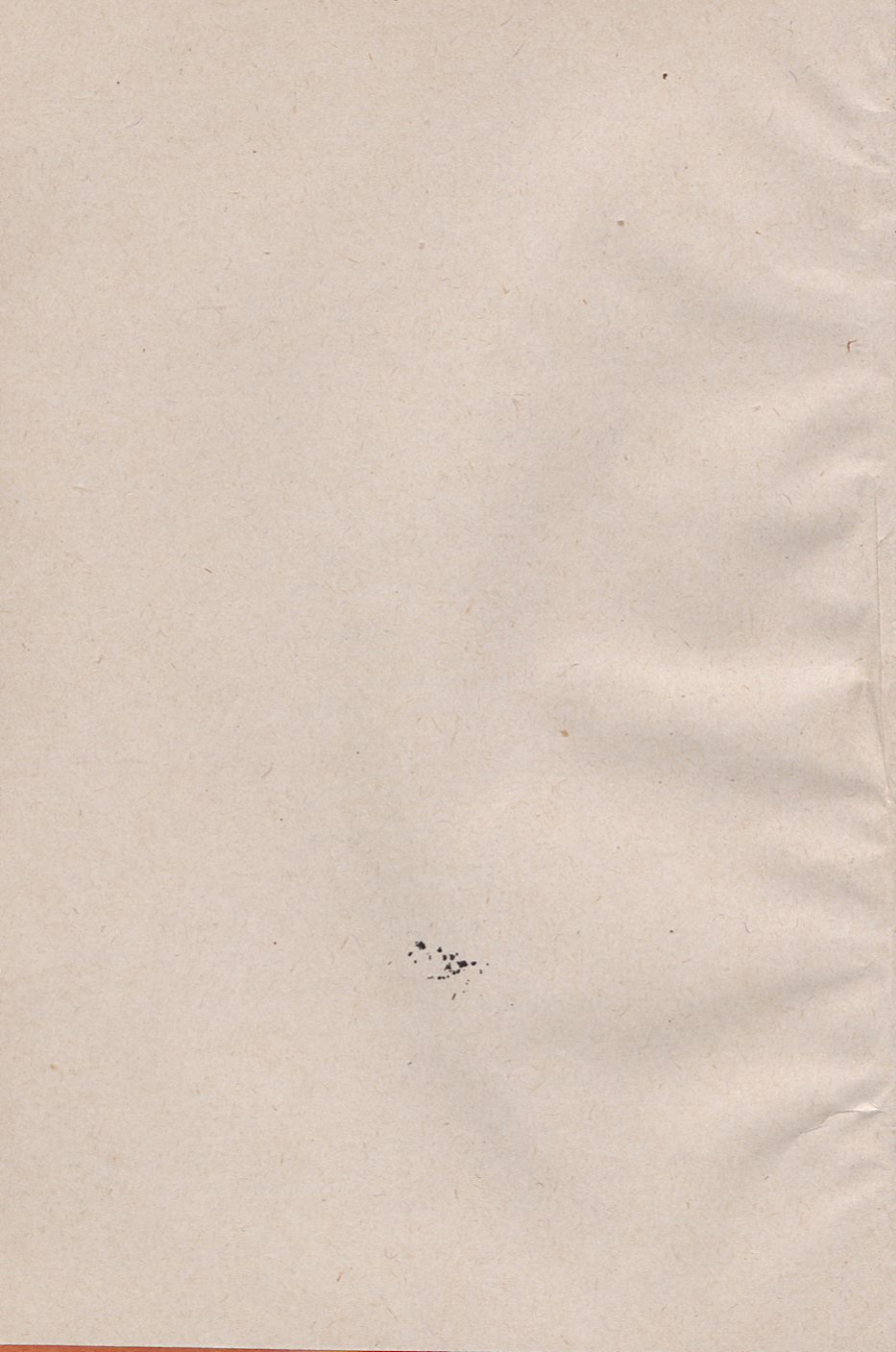
CARLES RAHOLA LLORENS

EN DEFENSA D'UNA
ANTOLOGIA

GIRONA
DALMAU CARLES, PLA. S. A.
1934

Carles Rahola Llorens

EN DEFENSA D'UNA
ANTOLOGIA

1934
Dalmau Carles, Pla. S. A.
Girona

0001 p. 11

Carles Rahola Llorens

ANTOLOGIA
EN DEFENSA D'UNA

1934

Dalmau, Carles, Pla, S. A.

Girona

Reg. 7533

En defensa d'una Antologia Escolar

Domènec Guansé ha publicat, amb ocasió de la Festa del Llibre d'enguany, un pamflet contra l'"Antologia" editada per Dalmau Carles, Pla, S. A., i destinada a les Escoles catalanes. De bell antuvi hem de remarcar que és molt estrany que, per combatre un llibre, que el pamfletista diu que és tan dolent, hagi hagut d'escriure — cas insòlit a Catalunya — tot un volum, i amb un títol "patriòtic" i tot. Un hom ha de preguntar-se forçosament què hi haurà darrera de tot això. Un llibre, si tan dolent és, cau aviat per ell sol, o és destruït amb un sol article ben fonamentat. Guansé, amb el mateix temps que ha emprat en una tasca negativa, hauria pogut fer, certament, una altra Antologia.

La contestació més adequada al pamflet de Guansé seria el silenci, el menyspreu — i aquesta és la resposta que ens han aconsellat els nostres amics —; però els atacs són de tal mena i tan infundats, que, per una sola vegada, contestarem, a fi de posar les coses en el seu lloc.

Primerament cal fer constar — i això sol ja treuria tot valor al pamflet — que molts dels autors que figuren a l'"Antologia" i són citats per Guansé, — i d'altres encara —, com Gabriel Alomar, Salvador Albert, Víctor Català, Pere

Coromines, Carles Riba, Agustí Calvet ("Gaziel"), Clementina Arderiu, J. M. López-Picó, August Pi i Sunyer, Ernest M. Ferrando, Miquel de Palol, Josep Tharrats, Sánchez-Juan, Tomàs Roig, A. Rosich Catalan i Valeri Serra i Boldú, van tenir la gentilesa de repassar les proves dels respectius treballs, sense que cap, ni un sol d'aquests autors, fes la més petita indicació sobre el text escollit per a un llibre que ells sabien prou bé que estava destinat a les Escoles de Catalunya. Encara més: alguns autors fins van triar ells mateixos els originals.

En segon lloc, hem de fer constar que, contra el que afirma Guansé, algunes de les poèsies publicades per nosaltres ho havien estat també a l'"Antologia" d'Alexandre Plana — a qui admirem tant com pugui admirar-lo Guansé — i en altres reculls, com "Els poetes d'ara". En alguns casos, doncs, la selecció ja havia estat feta per crítics de reconeguda solvència.

Hi ha sens dubte a l'"Antologia" algunes omissions, com la de l'estimat J. Massó i Torrents, mestre en bibliografia i autor dels inoblidables *Croquis Pirenencs*, cap de les quals, com ja es diu en el pròleg, no ha estat ni podia ésser deliberada. Els escriptors de les comarques gironines — que Guansé inclou equivocadament dins la comuna designació d'empordanesos — podrien formar ells sols una Antologia esplèndida; sembla, però, que els que no figuren a la publicada per Dalmau Carles, Pla, S. A., podrien sentir-s'hi molt ben representats, no fos més que per Joaquim Ruyra, Víctor Català i Prudenci Bertrana, per no esmentar-ne d'altres. Quant a altres autors, nosaltres som els primers a sentir que no figurin en el re-

cull. N'hi ha un especialment, no esmentat en el pamflet, que creiem que hauria de figurar sempre en lloc d'honor en tot treball d'aquesta mena: ens referim al doctor A. Rubió i Lluch, gran i eficient propulsor de la cultura catalana.

Quant a "Xenius", sols cal recordar que els homes poden equivocar-se i s'equivoquen de vegades lamentablement, però les belles obres resten; i com que no ens deixem portar per la passió, i no hem tractat mai despectivament aquest escriptor, com fa Guansé, que l'anomena "aquell "Xenius" mort pels voltants de l'any 1922", reconeixem amb tota lleialtat que és ben digne de figurar a les Antologies, però no precisament amb les proses que assenyala el pamfletista, sinó, tractant-se d'un llibre escolar, amb alguna de les *Flos Sophorum* o de les *Glosses a Napoleó*.

Respecte a altres autors, hi havia la dificultat, de vegades insuperable, de trobar textos que fossin breus i escaients, atès que el llibre no podia tenir una extensió excessiva. D'altra banda, un novel·lista com Miquel Llor no podia ésser omès a dretcient per qui, com nosaltres, ja vam tenir el gust de palesar-li tota la nostra admiració quan el Jurat del qual formàvem part concedí el Premi Crexells a la seva magnífica novella *Laura a la ciutat dels sants*. Allò que diu Guansé de suposades "repelències" no té, per tant, absolutament cap valor. Per altra part, el text que ell transcriu és massa extens.

Una de les altres coses que es diuen en el pamflet és que l'"Antologia" ha estat feta a base d'amistats personals, amb el fi d'"afavorir" els amics i àdhuc els parents i "protectors". (Alludeix els Dalmau, Rahola, Santaló...) Sols hem de

remarcar que la poesia *El castell de Farnés*, de l'noblidable mestre empordanès senyor Josep Dalmau Carles, havia estat inserida en un anterior recull escolar, del qual s'han fet algunes edicions; que l'article de Josep Maria Dalmau—gironí selecte que coneix la nostra literatura tant com la pugui conèixer Guansé—dóna als escolars, en forma senzilla i planera, sense pedanteria, com escau sempre als homes que veritablement valen, una idea de Beethoven, que més tard podrà ésser completada amb la lectura de Romain Rolland, nom il·lustre que el pamfletista esmenta—com si fes un gran descobriment—per fer una broma de mal gust; que Frederic Rahola, gran patrici empordanès, mestre en gai saber, el parentiu amb el qual serà sempre per nosaltres un motiu d'orgull, podria figurar dignament en una Antologia catalana, encara que no hagués escrit més que una poesia tan inspirada i tan humana com “El fill que no ha nascut”; que de Víctor Rahola ja n'ha fet tot l'elogi que ell es mereix com escriptor un altíssim poeta — Eduard Marquina —, al qual ningú no podrà recusar; i que un geògraf i pedagog com Miquel Santaló — nosaltres, en fer el recull, no hem tingut mai en compte els polítics com a tals polítics — no podia ésser omès en una obra destinada a les Escoles i feta precisament al Gironès, que ell ha estudiat i coneix tan bé.

No hi ha hagut, com afirma Guansé gratuïtament, cap prejudici polític o ideològic, ni cap mira oportunista en la tria dels escriptors. Així, si Francesc Cambó — l'autor prou conegut d'“Entorn del feixisme italià”, “Les dictadures” i “Per la concòrdia” —, retret per Guansé, no figura a l'“Antologia”, hi ha, en canvi,

una personalitat intel·lectual tan destacada en el mateix partit del qual és líder el senyor Cambó, com Joan Estelrich, director de la Fundació Bernat Metge.

A Guansé li sembla malament que Pompeu Fabra vagi al davant de l'“Antologia”. “A sant de què — pregunta ingènuament — presideix Fabra — un gramàtic — una antologia literària?” Voleu una pregunta més absurda? Però hi ha més: Fabra — quines misèries! — figura en primer lloc del llibre per esperit d'adulació; Vol saber Guansé les veritables raons d'aquesta preferència? Doncs hem de dir que són les mateixes que ha exposat Manuel de Montoliu en glossar a *La Veu de Catalunya* (8 de maig de 1934), amb els mots que transcrivim a continuació, el sentit que ha donat als Jocs Florals de Barcelona el fet d'ésser-ne President el senyor Fabra:

“La festa dels Jocs Florals ha estat enguany segellada amb una significació especial: la significació que li donava la personalitat del president, Mestre Pompeu Fabra. Tots els qui aspirem a veure arribada a la perfecció l'obra del redreçament lingüístic vinculada en els Jocs Florals, havíem ja vist en el nomenament del nostre eminent filòleg per president del darrer Consistori una ratificació del triomf definitiu de l'ideal d'unificació al qual la nostra, com totes les altres llengües literàries, han d'aspirar, si volen esdevenir un òrgan d'expressió digne d'una sòlida i respectable cultura”.

La figura de Pompeu Fabra, al qual estimem molt, però a qui mai no hem adulat—ni a ell ni a ningú, per gran que sigui — ateny així, en aquests moments, el més alt simbolisme, i té,

sempre que es tracta de la nostra llengua, la més alta significació.

Es detura el pamfletista minuciosament en molts detalls de l'“Antologia”: fins i tot retreu les ratlles biogràfiques dedicades a cada autor. Aquestes notes li semblen “adotzenades”. Tot-hom que les llegeixi sense cap prejudici veurà que han estat fetes objectivament, que ens hem limitat a publicar sense enfarfecs les dades més interessants i que, com a prova d'imparcialitat, hem deixat que el judici sobre l'obra de cada autor el formulés, amb tota concisió, algun dels nostres crítics.

Guansé ens fa també un greuge de no haver publicat en el nostre recull cap fragment d'obres teatrals. “Ignasi Iglésies, diu, hi apareix amb una poesia. Si l'hagués suprimit, aquells que creuen que Iglésies és una falsa glòria ho agrairien.” El pamfletista no s'ha adonat que a l'“Antologia” de Plana, que ell ofereix justament com exemplar, no hi ha cap mostra d'obra teatral, ni d'Iglésies ni de cap altre autor. I acaba preguntant: “¿Es que el collector no creu en l'eficàcia educativa del teatre? ¿Es que creu preferible que hom prengui gust, des d'adolescent, a la boxa, als toros o al music-hall?” No cal fer cap comentari a aquestes preguntes.

Posat a cercar tares a l'“Antologia”, el pamfletista n'hi troba també de gramaticals. Censura sobretot l'ús del gerundi en algun dels treballs reproduïts. Ja sap ell que nosaltres som tan enemics com el qui més ho pugui ésser, del gerundi abusiu; però hem cregut que no havíem de modificar aquells escrits els autors dels quals, malauradament, no poguessin ésser consultats abans. Guansé, en el

seu afany de trobar defectes a l'“Antologia”, ha estat ben ofuscat; i la seva ofuscació no li ha deixat veure, p. e., que, mentre condemnava com un crim “un castellanisme tan groller com *desempenyar*”, per *exercir*, ell mateix escrivia *atrassat*, per *retardat* o *endarrerit*; *excluit*, per *exclòs*; *acullir*, per *acollir* (això repetidament); “*hi podrien ésser-hi*; *incluir*, per *incloure*; “de la qual *en són fets*;” “animadversió amb Pompeu Fabra;” confonia *mòrbid* amb *morbós*, i escrivia frases d'una perfecta vulgaritat, com aquesta: “caldria *carregar* els escolars amb diverses antologies”. ¿Com podria donar lliçons gramaticals a ningú el que incorre en aquests i molts altres mancaments? No hem donat mai una importància excessiva a aquestes qüestions; sempre hem pensat que el que interessa sobretot és dir coses i dir-les en la millor forma possible; tanmateix, té raó Fabra quan diu que “cal gramàtica als escriptors”.

Parla Guansé — el mateix que ha aprofitat la Diada del Llibre per a publicar el seu pamflet, amb el títol de “Per Catalunya!” i amb tots els refinaments per tal que el lector adquirís el llibre, sense saber ben bé el que adquiria —, de la finalitat comercial amb què, segons ell, ha estat feta l'“Antologia”. Només hem de dir que, si alguna vegada haguéssim tingut semblant propòsit, no ens hauríem pas dedicat a escriure llibres d'investigació històrica — aquells llibres nostres que el mateix Guansé ha lloat en tots els termes —; llibres que, com ell deu saber, donen moltíssima feina a l'escriptor conscient de la seva responsabilitat i tenen encara a Catalunya un públic molt reduït, sinó que hauríem publicat llibres d'escàndol.

No és el mateix — això tot bon crític ho sap a Catalunya i a tot arreu — una Antologia escolar que una Antologia dedicada als “grans” i a la gent de lletres. Aquesta Antologia ja existeix fa temps — és la d’Alexandre Plana — i difícilment podria ésser superada, si bé potser caldria fer-ne una nova edició i posar-la, fins on fos possible, al dia. Una Antologia escolar — els mestres ho saben prou bé — ha de tenir un caràcter més aviat eclèctic, i l’autor no pot deixar de considerar, ultra el valor literari de les composicions escollides, els factors morals i educatius. Certs “plats forts” de la literatura no són adequats per a nois de nou a catorze anys. Aquesta consideració fa, en alguns autors grans i originals de debò, ben difícil la tria, per amplitud de criteri que hom tingui. D’altra banda, es veu que el pamfletista no ha estat gaire encertat a escollir els treballs que ofereix com a modèlics, quan un dels seus mateixos corifeus ha escrit: “Ara, que potser jo no escolliria tampoc, *ni molt menys*, la majoria d’autors i composicions que tria Guansé”.

Diu el pamfletista que si el millor de la nostra literatura és el que hi ha a l’“Antologia”, “caldria renegar-ne, ocultar-la, sobretot, als ulls dels nostres fills”, i que “res no els podria oferir una imatge més mediocre, més vulgar i adozenada de la nostra Catalunya”. I això no es pot afirmar sense ofendre greument alguns dels nostres escriptors més representatius, que figuren en el llibre; això no es pot dir d’un recull on els alumnes de les nostres Escoles podran llegir, entre molts altres treballs: “*Cal gramàtica als escriptors*”, fragment d’un article de Fabra, publicat en lloc

d'honor a *La Revista; Elogi de la llengua catalana*, del famós discurs de Guimerà a l'Assemblea de Manresa l'any 1882, de veritable transcendència per a la nostra parla i que fou inserit en el volum d'homenatge titulat *Glorioses; La unitat de la llengua catalana*, de Prat de la Riba, que Guansé no pot capir que figuri a l'"Antologia" al costat d'altres grans pensadors; *La ginesta*, un dels bells articles de Joan Maragall, el mestre i amic immortal a la memòria del qual sempre hem restat fidels; la poesia *Davant d'un mapa*, que Mossèn Cinto va creure prou digna per a dedicar-la al mestre Marià Aguiló; *La Balenguera*, una de les poesies que glorifiquen el nom estimat de Joan Alcover; *Rondalla de nois*, d'Anicet Pagès de Puig, un dels més grans poetes de la nostra Renaixença, mestre en gai saber, qualificat despectivament de *patum* pel pamfletista; *Les birbadores*, de Magí Morera i Galícia, poesia d'una bellesa hellènica; *La mirada del pobret*, petita prosa exemplar, de Joaquim Ruyra; l'evocadora poesia *La pavana al castell*, de Gabriel Alomar, el mestratge del qual ningú no pot desconèixer; unes pàgines de *L'auca del senyor Esteve*, una de les més reeixides creacions de Santiago Rossinyol; *L'amic*, bella poesia, d'una intensa emoció, de Salvador Albert; *Benedicció de taula* i *El foraster*, poesies de Josep Pijoan que encisaren Joan Maragall i, amb les altres del *Cançoner*, formaren època; *Llàgrimes romanes*, insuperable evocació emporitana, del notabilíssim discurs de recepció de Víctor Català a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; *L'home bo*, la simpàtica i suggestiva creació de J. Pous i Pagès; *La dansa d'ombres*,

una de les proses modèliques d'A. Rovira i Virgili; *Els ocells amics*, fragment d'un dels pocs llibres que Josep M.ª de Segarra ha escrit per als nois; *El pensament dels grans i el dels infants*, pàgines d'*El cercle màgic*, de J. Puig i Ferrater, en les quals hi ha un pregon sentit psicològic de l'infant; un fragment del magnífic *Elogi del paisatge català*, de Pere Coromines; *Les viles espirituals*, d'una memorable conferència de "Gaziel", plena d'encertades suggestions; un fragment de *Poblet*, de Joan Santamaria, el qual ha reeixit a dir la seva immensa pietat pel gloriós monestir català i la seva santa indignació contra els ultratges que li han estat inferits; *Catalunya immortal*, vibrants i lluminoses paraules de la *Història de Catalunya (Primeres lectures)*, de Ferran Soldevila... En fi, caldria esmentar gairebé una per una la majoria de les composicions triades. Tot això és, segons Guansé, el que hem d'ocultar als ulls dels nostres fills, "si no volem donar-los la sensació d'un poble sense enginy, sense sentiments, incapaç d'expressar i fer sensible la bellesa".

* * *

I ara, per acabar, sols hem de dir — tots els qui ens coneixen ho saben prou bé — que sempre hem sabut ésser exigents amb les nostres obres i hem reconegut llurs defectes i els hem esmenat; però mai no podríem transigir amb la injustícia i la violència; i el pamflet de Guansé no és altra cosa que un seguit d'injustícies contra l'autor de l'"Antologia" i altres escriptors i un esclat de violència insospitada per part del qui ens havia reconegut fins ara tots els mèrits i totes les qualitats, àdhuc la d'educadors de la joventut, que ara ens vol negar.

L'amor a la veritat, que ha d'estar sempre per damunt de tota altra consideració, i l'enlaira-
rat concepte que ell té dels nostres llibres, l'o-
bligava almenys, sense deixar d'exercir una crí-
tica raonada, serena i noble — que nosaltres se-
ríem els primers d'agrair — a comportar-se
amb certa elegància espiritual envers els qui
han lluitat i lluitaran sempre per la cultura
i l'ennobliment de les nostres lletres, a les quals
es serveix molt més bé amb el treball honest i
constant, de cada dia i de cada hora, subjecte
sens dubte a rectificacions i esmenes, que amb
la publicació de pamflets verinosos i estridents,
que semblen més aviat inspirats per petites pas-
sions que pel nobilíssim afany de la justícia, a
la qual tots, i molt més els qui tenim la greu
responsabilitat d'escriure per al públic, hem de
servir sempre amb tota lleialtat.

CARLES RAHOLA

Unes breus paraules de resposta

Abans que tot, hem de fer prèvia manifestació de què ha estat sempre norma de la nostra casa respectar i apreciar la crítica d'un llibre, favorable o adversa, quan aquesta crítica ha estat feta de manera serena i orientadora. Per això mai no se'ns hauria ocorregut la possibilitat d'haver de fer una pública rectificació a una crítica que ens afectés. Àdhuc en el cas present, en què la crítica que es fa d'una publicació nostra gairebé depassa tota mesura, en quant a violència i virulència, possiblement res no hauríem dit tampoc, creient que el crèdit de la nostra casa i la virtualitat del llibre han de poder més que la malvolença d'una crítica excessivament apassionada.

Però, com que l'autor de l'"Antologia", senyor Carles Rahola, ha manifestat vius desitjos de respondre a l'escomesa que contra del seu llibre ha estat feta pel senyor Guansé, nosaltres direm també unes breus paraules, per a què el nostre silenci, en aquest cas, no pogués traduir-se com una minva d'apreci al senyor

Rahola o com una dolorosa conformitat a les manifestacions fetes pel senyor Guansé. Ni una cosa ni l'altra traduïrien fidelment els nostres sentiments en aquest cas, i, per tal que la nostra actitud resti ben aclarida, afirmem que sentim i seguirem sentint pel bon amic senyor Rahola el mateix cordial afecte i admiració que ens ha merescut sempre; i diem també que, malgrat la duresa de les apreciacions del senyor Guansé, si poguéssim tornar enrera i haguéssim d'encarregar novament l'"Antologia" per a completar la nostra col·lecció de llibres escolars catalans, encomanariem altra vegada al senyor Rahola l'aplegament de la mateixa.

Les falles que hi poden haver en l'obra del senyor Rahola — com en qualsevulla altra obra d'aquesta naturalesa — no poden empal·lidir el reconeixement, per part nostra, de l'esforç esmerçat pel dit senyor i de les nombroses dificultats per ell encertadament vençudes en portar a realització la seva comesa.

Res no volem objectar a tot el que exposa el senyor Guansé amb referència a preteses falles, errors i dolenta selecció dels treballs de l'"Antologia", perquè el senyor Rahola, en l·legítima i aciençada defensa, ho fa degudament. Només ens cal a nosaltres esmentar que una "Antologia" destinada a infants creiem que ha d'ésser diferent d'una "Antologia" destinada a adults, dit sia això amb tots els respectes que guardem als infants, respectes que creiem que se'ns voldrà reconèixer bonament, car estan basats en una actuació activa i honrada en el camp de produccions escolars, durant un període de trenta anys almenys. Sabem, doncs, per llarga experiència, el que vol dir un llibre per a infants,

que en cap manera vol dir un llibre desvaloritzat, mancat d'interès o reblert de puerilitats.

Respecte a la vàlua de l'"Antologia", el senyor Guansé ens permetrà que, per damunt de la seva opinió, posem nosaltres la dels mestres i dels infants, car ells estan, en aquest cas, més directament en situació d'apreciar les valors educatives i d'emotivitat infantil que el llibre puga tresorejar.

En quant a les il·lustracions del llibre, està en un error el senyor Guansé en afirmar que són anònimes: si s'hagués fixat bé hauria vist que en gairebé tots els retrats apareixen les lletres *J. C.*, que corresponen a l'artista senyor Joan Carrera. Aquest dibuixant, certament, no és tampoc un desconegut, car va fer, entre altres treballs, bona part dels dibuixos de la publicació *L'Art romànic a Catalunya*, de l'illustre arquitecte i patrici senyor Puig i Cadafalc. Si aquest honorable i selecte autor va tenir prou confiança en el senyor Carrera per a encomanar-li d'il·lustrar un llibre de tanta importància com l'esmentat, per què no n'haviem de tenir nosaltres per a encomanar-li la il·lustració de l'"Antologia"? Teníem encara, a favor nostre, el que, essent alhora el senyor Carrera un bon escultor, té indubtables aventatges per a interpretar degudament el retrat. Que tots els dibuixos de l'"Antologia" no són perfectes? És clar: però imagini el senyor Guansé que no sempre es pot disposar de la "darrera fotografia" de cada autor i que alguna vegada cal interpretar el retrat valent-se només de gravats deficients i envellits. Però aquest cas el veurà el senyor Guansé repetit en totes les publicacions similars.

El que provarà també al senyor Guansé que el senyor Joan Carrera no és un dibuixant inconegut, és que va ésser ell qui va ilustrar l'obra "Història de Catalunya" dels senyors Ferran Soldevila i F. Valls i Taberner, com així consta en la portada d'aquella publicació, d'indubtable valor històric i didàctic.

I en relació als conceptes, tal vegada no mancats d'impertinència, que el senyor Guansé dirigeix a la nostra modesta casa, presentant-la gairebé com menyspreable i explotadora del llibre escolar, hem de dir-li que portem molts anys dedicats a una tasca "honrada i jamai explotadora". I durant aquest llarg temps i malgrat els vaivens que ha sofert el nostre país, hem aconseguit mantenir enlaira-da la tònica de les nostres publicacions, preocupant-nos només, i amb esforç mai decaigut, de millorar en el possible les condicions pedagògiques i materials del llibre escolar. I no devem haver-ho fet tant malament, per quant, en nombrosos concursos estrangers, els nostres llibres han assolit les més altes distincions; i en diversos països de parla espanyola, i en alguns casos degut a informes de tècnics anglesos i alemanys, les nostres publicacions han meregut ésser decretades text oficial en les escoles, assolint amb això una indubtable distinció. Si dubta el senyor Guansé de les nostres manifestacions, que ens violenta de fer, pel fet d'exterioritzar-les ara nosaltres mateixos, pot demanar l'opinió de tot el magisteri espanyol, sense excloure'n el català.

El fet d'haver publicat obres en castellà, com sembla retreure'ns despectivament el senyor Guansé, no el considerem nosaltres, con-

tràriament, com un rebaixament de la nostra tasca editorial ni de la nostra condició de bons catalans. Ans bé creiem que constitueix un alt exponent, al qual pot arribar una casa editorial radicada a Catalunya, el que, sense descurança de treballar en edicions en nostra llengua, pugua també influir en el renaixement pedagògic de les escoles de les altres regions. Tan de bo ens fos possible, a més, d'estendre aquest radi d'acció fins als llibres escolars escrits en llengües basca i portuguesa, i molt millor encara si alguna de les nostres cases editores pogués portar la seva influència fins a pobles de parla francesa, italiana o alemanya!

Que no havem tingut mai descurança en publicar obres catalanes, ho haurà d'admetre el senyor Guansé — suposem que ho ignora — si li diem que, quan a les nostres escoles era raríssim que es llegís català; quan l'Estat no permetia l'ensenyament en nostra llengua; quan inclús era perillós per al normal funcionament de la nostra casa, l'editar llibres catalans, nosaltres varem anar publicant diversos textos, com "Aplec", "Garba" i "Tria", tots ells exclusivament escolars, ultra altres obres de caràcter educatiu. I hem de dir també, per si no ho sap el senyor Guansé, que totes elles foren publicades mitjançant positius i no petits sacrificis econòmics, que no ens dolen, certament.

Si el senyor Guansé conegués el mercat del llibre escolar català, suposem no hauria esmentat de manera tant gratuïta, que nosaltres hem fet les nostres publicacions no més per esperit de negoci. No volem que ens cregui a nosaltres sols, i li preguem demani a totes les editorials que han publicat llibres escolars en català, que

li diguin, en confidència, el guany que en aquesta empresa han assolit. Ja veurà el senyor Guansé com la cosa no és de bon tros tant temptadora ni rosada com li sembla.

Nosaltres no sabem ni ens interessa esbrinar què pot haver-hi darrera les paraules, que creiem poc mesurades, del senyor Guansé, quines rancúnies hi bateguen o quins interessos poden haver-se sentit alarmats per la nostra tasca de producció del llibre català. És sempre de doldre, però, que quan amb plena bona fe hom esmerça un gran esforç de treball i de desinterès en bastir una obra, quan aquesta esdevé un xic albiradora i la seva acció comença a ésser reconeguda i apreciada, s'aixequin llavors violentes i no sempre justes veus d'escomesa, per a malparlar, per a ferir, per a frenar almenys o per a destruir, si es pot, el que s'ha bastit amb sacrifici de joventut, de salut i deixant-hi trossos d'ànima: és a dir, ofrenant-li tot el que té una veritable valor en la vida.

Sortosament, però, som encara homes de fe, i per més que les escomeses injustes ens dolguin, també és cert que desvetllen en nosaltres noves energies i nous afanys. I mentre ens demostrin llur confiança els mestres, els pedagogs i els infants, que són per a nosaltres — amb tots els respectes per als altres — els màxims jutges de la nostra tasca, imparcials i desinteressats, res no podran els atacs violents ni les escomeses apasionades: elles no seran, al·tremet, més que nous incentius que ens esperonaran a laborar, amb major afany, si és possible, per l'enaltiment i la millora del llibre i de l'escola.

Tenim confiança de que, quan la polseguera de

les petites passions, enveges i rancúnies s'hagi esvaït, els mateixos que han intentat entrebancar-nos o posar espines en nostre camí, voldran, lleialment, reconèixer la nostra bona fe, la nostra recta voluntat i la justa eficiència del nostre treball i actuació, modestos abdós certament, però no per això menys honestos i respectables.

DALMAU CARLES, PLA. S. A.

L'obra de Carles Rahola, jutjada per Domènec Guansé

“L'EMPORDÀ A LA CRÒNICA D'EN MUNTANER”

“L'Empordà a la Crònica de Muntaner” és un llibre que pertany a una maturitat de la cultura i a una maturitat del pensament. “A través de la “Crònica”, espigolant ça i lla — diu Carles Rahola — hom pot considerar Muntaner com el més gran cantor de les belleses i de les gestes de l'Empordà”. I Rahola pacientment, lentament, gustosament, amb aguda sensibilitat, va espigolant en la Crònica, ça i lla, aquestes belleses, aquestes gestes plenes d'una tràgica poesia de llegenda, i les glossa en petits capítols que ens els fan veure amb una llum nova, amb una clara llum de l'Empordà.

La ploma de Rahola, quan glossa la beutat d'aquesta llum que retalla tan bellament les pedres i els paisatges de sa terra pairal, ho fa amb l'encís d'un poeta. Sota la prosa cenyida, d'una puresa clàssica, batega un gran entusiasme. Un entusiasme molt noble, que no li desarranja mai els plecs severs i harmònics de la túnica. Per aquesta beutat, una mica rígida, però quasi escultural i marmòria, hi ha alguns capítols que ens plauen particularment. Esmentem, sobretot, el que titula “Les noces d'En Jaume II d'Aragó i Na Blanca de Nà-

pols". Amb quina continguda vehemència parla d'aquelles "pedres harmoniosament ajuntades per mans sàvies i fervents de gent catalana!" I amb quina unció, de la promesa del rei Jaume II, que Muntaner anomenava "sancta regina madona Blanca de sancta pau!" Rahola ens la presenta "vinguda de lluny, pels blaus camins de la mar propícia, com una bella princesa de llegenda, portant a Catalunya, en les seves subtils mans de vori, en un graciós gest d'ofrena, l'argentada branca d'olivera".

Una vegada més, hom pot comprovar que els treballs d'erudició, quan els mena una amorosa finalitat, no assequen mai les deus de la sensibilitat ni de la poesia.

Els trets més remarcables del caràcter empordanès — franquesa, claredat, optimisme, joia de viure, esperit aventurer, certa tendència a l'exageració — Rahola els troba palesos en la "Crònica". Molts d'ells, ara nosaltres també, els trobem en el seu llibre. Li manca, certament, esperit aventurer: Rahola camina amb peus de plom pels abruptes viaranys de la nostra Història. Li manca tendència a l'exageració: tot és ben sospesat, ben mesurat en el seu llibre. Però hi ha franquesa i optimisme i claredat sobre tot, i fins deixa endevinar una joia de viure, amagada com brases sota cendres, per un altívol i pudorós temperament aristocràtic.

Després de llegir el llibre de Rahola, ens sembla que estimem una mica més aquest Empordà tan ple de "gràcies" i la "Crònica" meravellosa de Muntaner.

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Maig 1925.

“ G I R O N A ”

Carles Rahola ha publicat, bellament editada, amb el títol sempre suggestiu de “Girona”, una bella conferència llegida amb motiu d'un Congrés periodístic. La noble ciutat del Ter és esguardada per Carles Rahola amb una llum molt pura que no deixa veure altres detalls que aquells que tenen un regust d'eternitat.

El poeta, l'historiador i l'arqueòleg es donen les mans en aquest llibre. Davant de cada monument de la vella Girona, Rahola ens en conta la història, ens en diu la significació, n'assenyala la vàlua, i en canta, amb paraula expressament somorta, la beutat. Fins l'anècdota actual quan té una espiritual significació, hi és amorosament recollida. Rahola esdevé així un hàbil i delicat cicerona. Sense ésser feixuc, sap esprémer la gràcia dels detalls.

I encara que aquest llibre hagi estat de primer una conferència, no serva gens el regust emfàtic de l'oratòria. El seu estil reflecteix un esperit pulcre, enamorat de la bellesa senzilla, de les línies simples, de les colors delicades i del to de veu mig apagat.

Girona ha trobat en Carles Rahola, no solament un historiador, sinó un intèrpret del seu esperit.

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Març 1926.

“ELS EMIGRATS POLÍTICS EN LA HISTÒRIA”

L'Ateneu Igualadí — un dels fogars de la Catalunya-Ciutat — edita bellament una conferència donada al seu estatge per Carles Rahola: “Els emigrats polítics en la Història”. El tema és suggestiu. El conferenciant es detura, sobretot, en el període intens i dramàtic de 1791 a 1831. “Els realistes francesos”, “Els emigrats afrancesats” i “Els emigrats liberals” li forneixen la major part del llibre. Sense distinció d'idees ni de polítiques, Carles Rahola volta d'un nimbe prestigiós, de martiri, i sovint d'heroisme, la figura romàntica de l'emigrat. Una gran pietat, sobretot, mou la seva ploma, i un plor esquitxat de lirisme dóna a la seva història una qualitat de poema.

Rahola escriu amb un gran estil senyorívol, amb els coturns posats. La retòrica no li serveix, però, per dissimular la buidor, sinó per donar un ordre, una mesura, una harmonia — harmonia gairebé més arquitectural que musical — als seus paràgrafs.

Cert que no infon a les seves figures molta vida. Careixen, gairebé sempre, de moviment. Però prenen, a voltes, un dens relleu estatuari, com per exemple, la imponent figura de “l'exiliat a Santa Elena”. Altres, en canvi, són una mena d'ombres indecises, plenes, però, de poètica suggestió, com les de la planyívola evocació dels jueus espanyols — “els eterns emigrats” — expulsats pels Reis Catòlics. I, de vegades, també sap donar-los la gràcia d'un Wat-

teau empolsinat de melangia, com en les evocades al "Pla dels Emigrats".

La conferència de Carles Rahola no és, però, solament una evocació literària. És també una lliçó. Ve't ací, com ell mateix la sintetitza en les darreres pàgines del llibre: "No crec — diu — que sigui necessari remarcar que, ací i per tot arreu, hi ha hagut homes exiliats per haver estimat la seva pàtria".

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Febrer 1927.

"VISIONS HISTÒRIQUES"

Les "Visions històriques", de Carles Rahola, ultra la seva valor històrica, per les innombrables dades que conté sobre la invasió napoleònica, són d'un alt valor literari pel que tenen de visions. La història, per a Carles Rahola, no és una pila de documents glaçats. És tota una vida dormida que el poeta desvetlla i fa desfil·lar als nostres ulls, amb les seves figures lleument idealitzades.

El llibre traspua poesia per tot arreu. Però les pàgines més penetrants són aquelles en les quals l'autor descriu el setge de Girona, o aquelles, encara més punyents i eternidores, del "Tambor gironí", plenes d'una emoció autèntica.

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Juny 1928.

“ANATOLE FRANCE I LA SEVA OBRA”

Carles Rahola publica una conferència donada al “Centre de Lectura de Reus”, sobre “Anatole France i la seva obra”. Anatole France troba, en Carles Rahola, més que un esperit apassionat, un esperit comprensiu: que és paradòxicament, el que cal que sigui un apassionat de France.

Poques vegades, en efecte, s’ha parlat de l’autor d’“El Jardí d’Epicur”, amb més equanimitat. La prosa bella, serena, com un marbre hellènic, de Rahola, deixa transparentar al viu totes les gràcies i assenyala, alhora, les limitacions d’aquell gran artífex de la prosa francesa.

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Setembre - octubre 1928.

“LA VILA DE PERALADA I EL CASTELL DELS ROCABERTÍ”

Carles Rahola publica una bella monografia sobre “La vila de Peralada i el castell dels Rocabertí”.

A desgrat de la concisió que dona a alguns passatges de la monografia un aire esquemàtic de catàleg, Rahola ens fa reviure el passat adés heroic, adés plàcid de la vila de Peralada; ens fa sentir l’encís del castell amb la beutat de la seva arquitectura i el misteri de la seva

llegenda i ens suggereix també, encara, la seva grandesa futura de museu.

Una nodrida collecció de suggestives fotografies, clares i ben impreses, completen el volum.

Domènec Guansé

Revista de Catalunya. — Desembre 1931.

“VIDES HEROIQUES”

Carles Rahola s'ha especialitzat, amb singular fortuna, en la composició de monografies històriques. Muntaner i la seva “Crònica”, la vida dels jueus a Catalunya, els records napoleònics, els emigrats polítics, les pedres de Girona, han estat l'objecte preferit dels seus estudis, i ens n'ha revelat amb gràcia llur secret.

Hom pot fer, essencialment, dues menes de monografies: aquelles en les quals l'autor hi exposa les dades despullades que ha trobat en les seves recerques, i aquelles en les quals l'autor, de més a més, intenta relacionar aquestes dades, cercar la seva significació espiritual i insuflar al conjunt una alenada de vida que l'anima. D'aquesta segona mena són les monografies que escriu Carles Rahola, i per a les quals té grans condicions. Posseeix la cultura general històrica suficient per a no extraviar-se en la investigació dels detalls. Té la paciència i la calma ansiosa de l'erudit: no costa imaginar-se'l dies i dies decantat damunt d'un d'aquests arxius inexplorats i en els quals alguna llacuna deixa un període històric o una vida interessants mig soterrats en l'oblit. Té prou

intuïció psicològica per a relligar les dades disperses, una prosa agradable i fins de vegades una penetrant emoció per a comunicar vida al conjunt.

Aquesta emoció, potser més que en cap de les seves anteriors monografies, traspuja en el seu recent recull de "Vides Heroiques": vida d'uns quants empordanesos del segle dinou, lluitadors ardots, que feren de la llibertat l'ideal de llurs vides; herois — per dir-ho amb mots de l'autor — d'unes gestes civils i democràtiques. La major emotivitat que hi trobem és deguda potser a què no totes les dades que han servit per a redactar aquestes vides provenen dels arxius. Algunes deuen haver estat recollides de llavis de persones que les devien narrar amb exaltació. Altres són extreptes del tresor sempre meravellós de les primeres emocions de l'adolescència.

Carles Rahola, en evocar totes aquestes figures, més que un enfilall d'anècdotes o que una biografia completa, el que ha volgut fer és una galeria de retrats morals, que n'expressessin llurs qualitats exemplars. Potser, no obstant, és una llàstima que no hagi tractat els seus herois amb més intimitat.

Sens dubte així els retrats són més exemplars, encara que perden simpatia humana. Però tal com són formen una admirable galeria, plena de sabor d'època i d'exemplaritat. Fan de "Vides Heroiques" un d'aquells llibres que encoratgen i que poden servir per a ajudar a la formació d'un caràcter. Altrament, Carles Rahola amb aquest llibre fa un servei a la his-

tòria moderna del país, que, amb la manca de biografies, tan descurada tenim els catalans.

Domènec Guansé

La Publicitat. — 13 agost 1932.

“VIDES MODÈLIQUES”

“Vides modèliques”, de Carles Rahola, amb un pròleg de Joaquim Pla. Dalmau Carles, Pla, S. A. (Biblioteca Pedagògica).

“Vides modèliques”, de Carles Rahola, és una petita col·lecció de biografies destinada especialment als infants. Escrites amb un do de síntesi notable, l'autor té la gràcia de fer reviure en molt poques pàgines els personatges que evoca. El patriotisme, l'abnegació, la fermesa, la voluntat, l'esforç meritori per a la pròpia formació, són les qualitats que l'autor es complau ben especialment d'exaltar. Altrament, la seva prosa clara i ben tallada, planera, sense vulgaritats, lliure d'enfarfecs i àdhuc didàctica, sense pedanteries, fan que el llibre realitzi el vell lema clàssic d'ensenyar tot delectant.

Domènec Guansé

La Publicitat. — Setembre 1932.

“FERRAN VII A GIRONA”

Sens dubte Carles Rahola és feliç de viure a Girona. En sent l'emoció de les seves pedres venerables, ungides per la història; n'esbrina pacientment, obstinadament, els secrets dels

seus arxius. Tot Girona — l'esperit i les pedres — és així matèria per als seus llibres.

Amb "Ferran VII a Girona" ens evoca les breus estades que a Girona féu aquest rei mal-astruc. Certament, aquestes estades, no representen cap moment culminant de la vida del rei, ni cap pàgina brillant de la història de Girona. Però Carles Rahola, aprofundint en els detalls i en les anècdotes, sap extraure d'aquests episodis insignificants una contribució a l'estudi de la psicologia de Ferran VII i del poble de Girona durant aquella època de profunda decadència nacional.

Altrament Carles Rahola té traça a contar i traça a descriure. Anima i acoloreix amb la fantasia els fets que ens presenta. Mai, però, no comenta ni llença judicis temeraris. No hi ha res pròpiament de novella en els seus llibres. Tot allò que evoca o que comenta és presentat sempre en un testimoni escrit o en el record material de les coses existents encara.

Carles Rahola, en suma, no és un d'aquests benemèrits erudits que no saben extraure dels arxius sinó les dades estrictes, la matèria primera de la història. És més concretament un dels pocs erudits catalans que sap fer la seva erudició amable; que hi sap bastir una obra literària. Per això els seus llibres ultrapassen l'interès dels cercles reduïts dels especialistes i tenen cada dia un públic més vast.

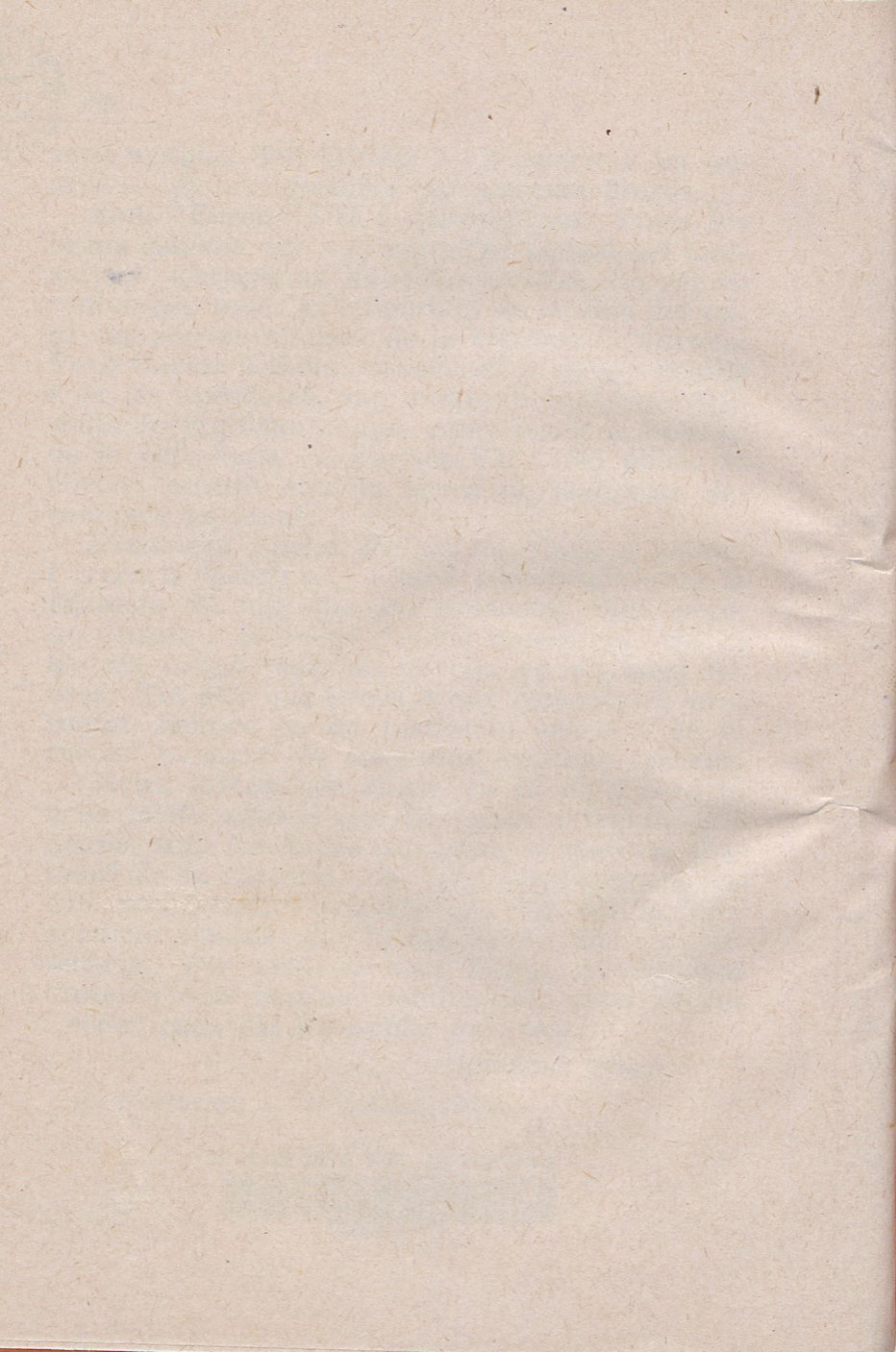
Domènec Guansé

La Publicitat. — 29 octubre 1933.

DE CATALUNYA. BIBL. DE FIGUERES

1303815775

C.L. C 4/12 12°

GENERALITAT
DE CATALUNYA

BIBLIOTECA POPULAR
DE FIGUERES

Reg. 75 33

Sig. 833.02 Ra

